

De Walcherse Bijenkuil

Een bijen- en graafwespenreservaat in Zeeland

Anton Baaijens

De duinen aan de zuidwestkust van Walcheren zijn hoog maar smal, op de meeste plekken is slechts een enkele duinenrij aanwezig. Bij Klein-Valkenisse zijn de duinen wat breder en mede daardoor het meest interessante deel tussen Vlissingen en Westkapelle. De smalle duinstrook is op de meeste plekken echter overgroeid met struweel waardoor er nauwelijks nog open duin en duingraslandjes te vinden zijn. Bij Klein-Valkenisse ligt tegen het duin aan een vrij oud binnenduinos met een gevarieerde aanplant en ondergroei van kruiden. Door de iepziekte zijn de afgelopen jaren veel oude iepen gesneuveld die de beheerder (Staatsbosbeheer) gelukkig wel laat staan, ondanks protesten van enkele wandelaars. Een enkele dode boom is om veiligheidsredenen neergehaald.

Een van de maatregelen om de flora en fauna van het open duin weer terug te krijgen bestaat uit het jaarlijks maaien van graslandjes in de duinen door Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Bij Klein-Valkenisse bevindt zich ook een oude afgraving die volledig verruigd was met struweel. Deze afgraving is uiterst gunstig gelegen, precies op de grens van het duin en het binnenduinos. De bodem van de kuil is vochtig en daarom geschikt om een duinpoel aan te leggen. Die ligt er sinds 2003 (foto pagina 26). De provincie Zeeland heeft in het kader van het soortenbeleid subsidie toegekend om de afgraving tevens in te richten als wilde bijen-reservaat. Met name bedoeld om de stuifzandsoorten te helpen, niet alleen wilde bijen maar ook parelmoervlinders, heivlinder en blauwvleugelsprinkhaan zouden kunnen profiteren.

In februari 2005 is de voormalige afgraving in het duingebied bij Klein-Valkenisse ingericht en bestempeld tot bijen- en graafwes-

penreservaat: De Walcherse Bijenkuil (foto pagina 26).

De bodem van de kuil heeft een oppervlakte van ongeveer 2000 vierkante meter. De duinhelling omvat ongeveer de helft van de kuil en loopt van zo'n 20 meter hoogte als een boog geleidelijk af naar de begane grond.

Het inrichtingswerk was vooral gericht op nestelmogelijkheden in de duinhelling. De duinhelling was bijna volledig dichtgegroeid met duindoorn, opslag van esdoorn en grauwe/witte abelen. Om te voorkomen dat het zand van de vrij steile helling naar beneden zou zakken is het struweel en de opslag kort afgezet. De boomwortels zijn blijven zitten om het zand vast te houden. Opslag vanuit de stompen zou jaarlijks moeten worden afgezet, en zou door uitputting uiteindelijk niet meer terugkomen. Onderaan de duinhelling zijn wel enkele steile kanten gemaakt.

Na het opknappen van de duinhelling is de bodem van de kuil aangepakt. Daar de bodem vrij dicht boven het grondwateroppervlak is gelegen waren er vestigingsmogelijkheden voor een scala aan belangrijke voedselplanten voor wilde bijen. Een aantal soorten was al aanwezig en is ontzien of begunstigd: wilgen, witte klavers, rolklavers, koninginnekruid, distels en bramen. Snoeiafval, takken en de vervilte zode is bij elkaar geschraapt en op een hoop aan de zuidkant (aan de schaduwkant) weggevoerd. Het geheel is afgedekt met een laag zand. Met de beheerder is afgesproken om voorlopig één maal per jaar, in september, de houtopslag af te zetten en de vegetatie in de bijenkuil te maaien en af te voeren.

De resultaten

Om het effect van de maatregelen te kunnen meten, wordt de bijenkuil vanaf 2005 een aantal jaren regelmatig geïnventariseerd. Niet alleen wilden bijen en graafwespen maar ook dagvlinders, libellen, sprinkhanen en zweefvliegen worden meegenomen. In totaal zijn in 2005 en 2006 13 Rode lijstsoorten aangetroffen waarvan 8 soorten wilde bijen, 3 soorten dagvlinders en 2

soorten sprinkhanen (zie tabel 1). De entomofauna in de bijenkuil ontwikkeld zich zoals verwacht ten gunste van de typische duinbewoners. De sprinkhanenfauna heeft zich in 2006 werkelijk spectaculair ontwikkeld. De zweefvliegenfauna, waarvan een groot aantal soorten aan bos gebonden is, blijkt bijzonder voor Zeeland. Het binnenduinbos bij Valkenisse is smal en gedeeltelijk ook oud, en daardoor bijzonder waardevol voor soorten die aan dood hout gebonden zijn. De grenzen van primair duin, binnenduinbos en polder liggen slechts enkele honderden meters uit elkaar waardoor beesten van allerlei habitats voorkomen, met als gevolg een vrij lange soortenlijsten van diverse groepen. In dit artikel worden uitsluitend de wilde bijen en graafwespen besproken.

veroorzaakt ook een ruigtebeeld. Daarom worden de distels met de overige opslag in september zoveel mogelijk weggemaaid en afgevoerd zodat andere planten beter kunnen kiemen. Wanneer geen verstoring van de bodem meer plaatsvindt zullen de akkerdistels in de loop van de jaren uiteindelijk verdwijnen.

Wilde bijen

Was de soortenlijst in 2005 al behoorlijk met 53 soorten, na 2006 staat de teller inmiddels op 68 (zie voor de volledige soortenlijst de website van de sectie: www.nev.nl/hymenoptera). Onder de aange troffen soorten bevindt zich een aantal bos(rand)bewoners die niet of weinig in Zeeland te vinden zijn: *Chelostoma florissomme*, *Osmia leaiana*, *Osmia uncinata*,

Tabel 1. Aangetroffen Rode Lijstsoorten in 2005 en 2006.

Wilde bijen		status	2005	2006
<i>Chelostoma florissomme</i>	ranonkelbij	kwetsbaar	x	x
<i>Coelioxys inermis</i>	gewone kegelbij	bedreigd		x
<i>Coelioxys mandibularis</i>	duinkegelbij	kwetsbaar	x	x
<i>Megachile leachella</i>	zilveren fluitje	kwetsbaar	x	x
<i>Osmia cornuta</i>	gehoornde metselbij	kwetsbaar		x
<i>Osmia leiana</i>	kauwende metselbij	bedreigd	x	x
<i>Stelis breviscula</i>	gewone tubebij	kwetsbaar	x	
<i>Stelis punctulatissima</i>	geelgerande tubebij	kwetsbaar	x	
Sprinkhanen				
<i>Oedipoda caerulea</i>	blauwvleugelsprinkhaan	kwetsbaar		x
<i>Phaneroptera falcata</i>	sikkelsprinkhaan	gevoelig		x
Dagvlinders				
<i>Issoria lathonia</i>	kleine parelmoervlinder	kwetsbaar	x	x
<i>Ochlodes faunus</i>	groot dikkopje	gevoelig	x	x
<i>Plebeius agestis</i>	bruin blauwtje	gevoelig	x	x

Vegetatie

Het nectaraanbod in de kuil neemt toe. Rolklavers en witte klavers breiden zich uit en er komen langzaam maar zeker steeds meer andere kruiden waaronder composieten als bezemkruid. Evenals in 2005 waren er in 2006 nog veel akkerdistels aanwezig in de kuil als gevolg van de graafwerkzaamheden (bodemverstoring).

De akkerdistel is een geweldige nectarplant en trekt enorm veel insecten maar

Stelis breviscula en een grote populatie van de tronkenbij (*Heriades truncorum*). De tronkenbij gebruikt hars om de nesten af te dichten. De groep dennen die 100 meter van de afgraving staat zou daarom van levensbelang kunnen zijn voor de tronkenbijpopulatie. De kauwende metselbij (*Osmia leaiana*) is van de aangetroffen bossoorten het meest bijzonder en ook het meest bedreigd. Evenals in 2005 (op akkerdistel) werd in 2006 opnieuw een vrouwtje

in de bijenkuil waargenomen, nu stuifmeel verzamelend op rolklaver. De bossoorten profiteren ongetwijfeld van het beleid van Staatsbosbeheer om dode boomstammen niet af te voeren, maar te laten staan in het bos. In oude kevergangen of in het vermolmd hout maken veel soorten namelijk hun nesten.

Met de typische duinsoorten gaat het zoals verwacht de goede kant op. Het zilveren fluitje (*Megachile leachella*) die als waard fungeert voor de duinkegelbij (*Coelioxys mandibularis*), nestelt al veel in de wand van de bijenkuil en er werden dan ook hogere aantallen aangetroffen dan in 2005. Van de duinkegelbij werden zelfs al meer dan 10 exemplaren tegelijk gezien. Uit hetzelfde geslacht werd de gewone kegelbij (*Coelioxys inermis*) voor het eerst gezien. De vrouwtjes van de gewone kegelbij leggen de eitjes in nesten van grotere behangersbijen waarvan gewone behangersbij (*Megachile versicolor*) en gewone bladsnijder (*Megachile willughbiella*) werden aangetroffen. De twee stuifzandbewoners die in het vroege voorjaar veel op wilgenkatjes vliegen, witbaardzandbij (*Andrena barbilabris*) en grote zijdebij (*Colletes cunicularius*), zijn eveneens in aantal toegenomen. Van beide soorten werden waarnemingen gedaan van meer dan 100 exemplaren tegelijk. Interessante nieuwkomers in de kuil zijn heideviltbij (*Epeolus cruciger*) en zwartbronzen zandbij (*Andrena nigroaenea*).

Graafwespen

Bij de graafwespen is een lichte toename te zien van enkele soorten. Grote rupsdoder (*Ammophila sabulosa*) en de spieswespjes van het geslacht *Oxybelus* nestelen volop in de kuil; de eerste in de duinhelling en de laatste in de stevige en schaars begroeide bodem van de kuil. De gewone vliegendoder (*Mellinus arvensis*) heeft de bijenkuil ontdekt als ideaal jachtgebied. Een verrassing in 2006 was het regelmatig aantreffen van het op spinnen gespecialiseerde graafwespje *Trypoxylon minus*. Deze soort is in Zeeland zeldzaam ten noorden van de Westerschelde. *T. figulus* en *T. attenuatum* worden elders in de provincie wel regelma-

tig gezien hoewel *T. attenuatum* nog niet in de bijenkuil is ontdekt. Nu de sprinkhanenfauna zich zo enorm heeft ontwikkeld in de bijenkuil mag er in 2007 worden uitgekeken naar graafwespen die speciaal sprinkhanen vangen. Hoewel mag worden aangenomen dat veel bijen en graafwespen in of in de directe omgeving van de kuil nestelen, blijkt dit niet uit de tabel. Het is niet altijd eenvoudig om te ontdekken waar de bijen nestelen maar dit kan belangrijk zijn voor de beheerder. Daarom is dit voor komend seizoen een punt van aandacht voor de inventariseerder.

A. Baaijens, Grote Abeele 40, 4388 VW
Oost-Souberg, famba@zeelandnet.nl